

Oudenaarde

De „A“ van „bril“

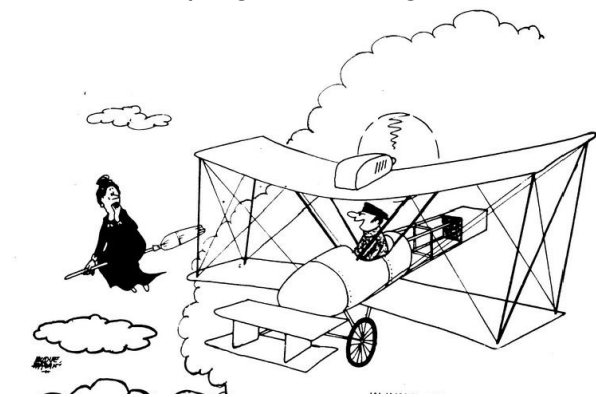
11 augustus 2013

Wie altijd logisch bezig is, begrijpt maar weinig. Indien je dus wil vatten wat een heilige vrouw (Walburgis) te maken heeft met een heidens feest (de Walpurgisnacht) kan je maar beter even de wet van oorzaak en gevolg in de onderste lade opbergen. Er is in dit geval namelijk wel een verband maar het is nogal raar aan mekaar geknoopt.

Walburga, Walburgis of Walburg, wat in het Hoogduits Walpurgis werd, kwam in 710 op deze wereld in het graafschap Dorset in Zuid-Engeland. Ze was een nichtje van Bonifatius die later ook een geur van heiligheid en een aureooltje verwierf. Samen met haar broers Wunnibald en Willibald reisde ze naar Württemberg in Duitsland. Daar nam zij de sluier aan in het klooster van Heidenheim. In die hoedanigheid evangeliseerde ze vanaf 748 in het huidige Duitsland. Later werd ze abdis van Heidenheim.

Indien ik het goed begrepen heb, heeft ze tijdens haar leven geen merkwaardige mirakelen verricht en is ze geen gruwelijke dood gestorven. Het zal dus aan haar voorbeeldige, kuise levenswandel te wijten zijn dat de overlevering vertelt over geneeskrachtige olie die uit de rots begon te druppelen toen daarop haar relikwieën waren geplaatst. De nacht van 1 mei, de dag waarop die bewuste relikwieën in 870 naar Eichstätt werden overgebracht, wordt de Walpurgisnacht genoemd.

Nu is de Walpurgisnacht volgens een oud volksgeloof eveneens een nacht vol magie. De Germanen geloofden eertijds dat de goden Wodan en Freya in die nacht de winterdemonen verdreven om de lente te begroeten. Tijdens de Walpurgisnacht komen de heksen uit alle hoeken en gaten tevoorschijn om op bezemstelen, kattenstaarten, rieken of dorsvlegels door de lucht te vliegen. Precies op die nacht omdat ze dan, zogenaamd, extra geïrriteerd zijn door de zinnelijke reinheid van Walpurga. In Duitsland heet het: „*Fahr hin, nach dem Blocksberg steht mein Sinn*“. Waarop ze naar de top van de Brocken vliegen, de hoogste berg in

Wel! Wel!... Schoonmama!

de Harz waar ze dan hun heksensabbat houden met de verzamelde duivels en demonen.

M'as tu vu

Van overal zie je hem staan, de toren van de Sint-Walburgiskerk. Een bijzonder hoog, sober en somber bouwwerk met een spits die geen spits is maar een soort lantaarntje. Wat waarschijnlijk wel zo makkelijk is voor degene die de vlag moet steken ginder 88 meter hoog. De vroegere, echte, spits verdween toen in 1804 de bliksem insloeg en de torenspits afbrandde. Zoals te zien is, werd hij niet meer in de originele vorm heropgebouwd.

Aan de vroeg-gotische kerk is men beginnen bouwen in de eerste helft van de 12^e eeuw. Op onze dagen is daarvan nog slechts het koor in Doornikse kalksteen gebleven. In de 15^e eeuw werd beslist de kerk te herbouwen in Brabantse gotiek. De plannen waren groots en indien ze volledig zouden zijn uitgevoerd, stond de kerk nu tot ongeveer halfweg de Grote Markt! Maar dat is niet gebeurd. Oudenaarde had zichzelf en zijn mogelijkheden wat

De Sint-Walburga in het prille ochtendlicht

Een blik in het interieur van de Sint-Walburga

overschat en toen ongeveer een derde klaar was hield men het voor bekeken. Vanaf 1532 zag men ervan af om de nieuwe kerk te voltooien. Vervolgens werden beide gebouwen met elkaar verbonden. Dus de onvoltooide benedenkerk werd toen aan het koor van de oude kerk geplakt. Mij is het nog steeds niet opgevallen maar naar het schijnt is dat gegeven vooral te zien is aan de buitenzijde van de Sint-Walburgakerk.

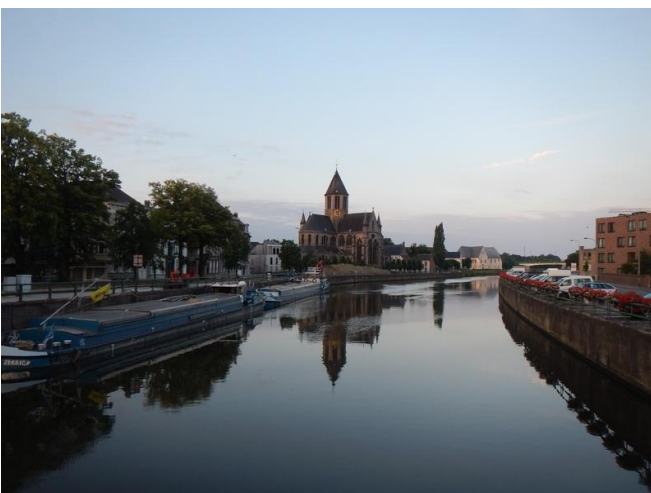
De kerk had zeer te lijden onder de beeldenstorm in 1566. Hoge bomen vangen nu eenmaal veel wind. Het huidige interieur is hoofdzakelijk in barok- en laatbarokstijl uitgevoerd. De kerk is bijzonder rijk aan beeldhouwwerk, gepolychromeerde beelden, schilderijen en wandtapijten.

Op een grasveldje naast de kerk liggen vier klokken. Het gaat hier om de historische Van den Gheynklokken uit 1759. Het is me niet duidelijk of die klokken oorspronkelijk een deel waren van de beiaard maar het is een feit dat het Oudenaardse klokkenspel wel degelijk in de toren van de Sint-Walburga te vinden is. Nochtans was het zo dat oorspronkelijk de beiaard ondergebracht was in de belforttoren. Het hele geval werd in 1894 verhuisd. Al met al kan de beiaard in Oudenaarde bogen op een lang verleden. Volgens de officiële geschiedschrijving is de eerste handbespeelde beiaard ooit, precies die van Oudenaarde. In 1510 leverde een zekere Jan van Spiere in opdracht van het stadsbestuur „een *clavier in torrekin om te beyaerden*“.

In 1967 kreeg Oudenaarde een nieuwe beiaard. Het instrument telt 49 klokken, het is 15 000 kilogram zwaar en de klokken werden gegoten door Petit & Frit-

sen uit het Nederlandse Aarle-Rixtel. Nu zit de stadsbeiaardier Lode Schynkel achter het stokkenklavier om iedere zondag vanaf kwart voor twaalf de klokken van de Sint-Walburga een uur lang over stad en land te laten klinken. Tijdens de zomermaanden juli en augustus zijn ze ook te horen op donderdagavond tussen 20.30 uur en 21.30 uur.

Pamele en is niet schamele

De Onze-Lieve-Vrouwekerk van Pamele en de Schelde

Minder hoog maar zo mogelijk nog rijker aan geschiedenis staat tegenover de Sint-Walburgiskerk op de andere oever van de Schelde de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Pamele. Of eigenlijk de Onze-Lieve-Vrouw Geboortekerk, zoals ze officieel heet. Deze kerk werd tussen 1234 en 1300 gebouwd. De Heer van Pamele, Arnulf van Binche, was de oorspronkelijke bouwheer. De kerk was veel rijker dan de oude Sint-Walburgakerk van Oudenaarde. Daar was het dat de buitenechtelijke dochter van keizer Karel V en Johanna van der Gheynst gedoopt werd. Het meisje werd Margaretha genoemd. Later belandde deze dame in onze

gescheidenisboekjes als Margaretha van Parma, landvoogdes van de Nederlanden. Mensen die in de materie thuis zijn zeggen dat dit bouwwerk een typevoorbeeld is van Scheldegotiek. Ik zal ze niet tegenspreken want daarvoor ontbreekt me de kennis terzake. Exemplarisch schijnen onder meer de nog zeer romaans aandoende vensters te zijn. Als ook de kooromgang. Terwijl de zuilengalerij boven het middenschip al duidelijk gotische kenmerken vertoont. Zeer kunstig zijn ook de hoektorentjes.

De kerk heeft problemen. Ik bedoel dan: dit kerkgebouw. De Pamelekerk staat met de voeten nagenoeg in de Schelde en dat veroorzaakt narigheid met de stabiliteit van de ondergrond. De drassige grond rond en onder de funderingen is niet bepaald een stevige basis voor een bouwwerk van die omvang. Vooral aan de binnenkant van het transept en het priesterkoor moet de verzakking duidelijk te zien zijn. De dienst Monumentenzorg van de provincie Oost-Vlaanderen controleert de stabiliteit regelmatig. In een persbericht las ik bovendien dat ook het houtwerk van het dak dringend aan een ingrijpen toe is. In verband met vochtproblemen en de daaruit voortvloeiende aantasting van het hout.

Klooster en abdij

Al dikwijls waren me de gebouwen dichtbij de kerk van Pamele opgevallen. Gezien hun omvang en bouwwijze scheen het me toe dat ze in een min of meer verleden wel iets te maken zouden gehad hebben met een klooster of een abdij. Het bleek ook te kloppen. Op beide punten zowaar.

Vlak naast de kerk staat er wat rest van het Zwartzusterklooster. Dat werd gebouwd in de 13^e eeuw. Evenwel beschikt men slechts vanaf 1684 over preciezere gegevens. Toen werd Oudenaarde zwaar geteisterd door een belegering. Daarbij werden diverse kloosters in brand gestoken of ze werden minstens toch zeer ernstig beschadigd en dat werd natuurlijk opgetekend.

Het complex dat er nu nog staat, is het resultaat van talrijke herstellingen en verbouwingen die op deze gebeurtenissen volgden. Het geheel heeft een L-vormige aanleg en het is samengesteld uit diverse vleugels.

Wat opvallend en bijzonder heet te zijn, is te vinden in het interieur: het tabernakel van het altaar. Dat is gemaakt uit ebbenhout, ivoor en schildpad en het ziet er zeer rijkelijk uit.

De zogenaamde zomerkeuken is helemaal bekleed met de typische wit-blauwe Delftse tegeltjes.

Als afschrikwekkende entree van een kleuterschool kan dit wel tellen!

De zusters leefden volgens de regels van de Heilige Augustinus. Ze stonden in voor de verzorging van de zieken en het onderwijs. Nu doet het gebouw nog dienst als kleuterschool. Al schijnt de gevel met de toegangspoort die ik ervan zag me perfect geschikt om de hummel-tjes hevig af te schrikken.

Een ander gebouw, vlakbij het Zwartzusterklooster, deed me twifelen aan zijn oorspronkelijk doel. De gevel ziet er, naar mijn aanvoelen, nogal frivool uit. Want helder rood met zeer opvallende witte accenten. Niettemin gaat het hier om de Cisterciënzerabdij Maagdendale, gebouwd vanaf 1234. Het moet hier in dat jaar nogal een bouwverf geweest zijn! Een kerk, een klooster en een abdij. Allemaal omtrent hetzelfde tijdstip gebouwd...

Maagdendale was één van de belangrijkste vrouwenabdiën in Vlaanderen. De gronden waarop de gebouwen gezet werden waren ook een geschenk van Arnulf, baron van Pamele.

Van het immens grote complex blijft nog een 13e-eeuwse basilicale abdijskerk, een

Wat er overblijft van de basilicale abdijkerk van Maagdendale

De kleurige gevel van het voormalige abdissenhuis van Maagdendale. Nu zijn daar het Stadsarchief en de Koninklijke Academie voor Beeldende Kunst ondergebracht.

17^e-eeuws abdissenhuis met een L-vormige vleugel en een poorthuis over.

De abdij kreeg het zwaar te verduren tijdens de bombardementen van de Fransen in 1684 en tijdens de Franse Revolutie.

Het abdissenhuis is het enige nog resterend kloostergebouw in traditionele bak- en zandsteenstijl. De toegang in de oostelijke vleugel is versierd met een rijk gesculpteerd half-reliëf van het Heilige Bernardus die de scapulier ontvangt van Onze Lieve Vrouw.

De gebouwen kregen een passende herbestemming als Stadsarchief en Koninklijke Academie voor Beeldende Kunst.

Wie ertoe het initiatief genomen heeft, is me niet duidelijk, maar het ligt in de bedoeling om op de site van de voormalige abdij van Maagdendale enkele sociale woningen te bouwen. Voordat het zover is heeft men echter een archeologisch onderzoek uitgevoerd en daarbij zijn enkele merkwaardige zaken aan het licht gekomen.

De opgravingen toonden dat de poort ooit een dubbele doorgang had: een

grotere voor de karren en een kleinere voor voetgangers. In het begin van de 19e eeuw kreeg de abdij een wat verrassende herbestemming: het werd een kazerne. Omstreeks 1835 werden tegen de oostelijke en westelijke zijde van de poort soldatenhuisjes gebouwd. Deze huisjes werden ondertussen gesloopt voor de realisatie van de nieuwbouw. Een zekere Nézot heeft er zich in 1746 eens mee bezig gehouden om een maquette van Oudenaarde te maken. Daarop zijn, wat betreft Maagdendale, wellicht twee poorten te onderscheiden, met name de poortdoorgang uit 1627 en de resten van een nog oudere poort ten oosten ervan. Op de maquette is ook nog een stuk weg te zien dat nu niet meer bestaat. De opgravingen toonden ten oosten van het poortgebouw zowel de noordelijke als zuidelijke muur zoals ze zijn afgebeeld op de maquette.

Waarschijnlijk is de meest opmerkelijke vondst wel een deel van een wegdek dat bestaat uit ruw gekapte, grote, rechthoekige blokken Doornikse kalksteen. Daarlangs ligt een afvoergootje. De datering van het wegdek komt overeen met de oudste fase van de noordelijke muur, wat betekent dat het wegdek mogelijk reeds in de 15e eeuw moet gelegd zijn. Misschien ook, kan het wegdek in verband gebracht worden met het oudere, reeds verdwenen poortgebouw, zoals dat op de maquette van Nézot te zien is.

In de periode dat het hier een kazerne was, werden de huisjes gebouwd om de soldaten in onder te brengen. De soldatenwoningen waren voor een deel gefundeerd op de muren van de toegangsweg van het Maagdendale poortgebouw. De architectuur van de soldatenwoningen werd bouwhistorisch gedocumenteerd voordat ze tegen de grond gingen. Op de plaats waar de tuintjes lagen werden enkele afvalkuilen aangetroffen met, onder andere,

afval dat daar achtergelaten werd door het 4^e regiment van de Lansiers (het 1^e en 2^e eskader) die op het einde van de 19^e eeuw in de kazerne Maagdendale waren gelegerd. Het afval bestond hoofdzakelijk uit serviesgoed zoals borden, kommen, potten en kopjes. Verder uit glas van wijnflessen, flacons, kleine flesjes en glazen. Bij het metaal waren gamellen en emmers. Bovendien trof men in de kuilen nog verschillende benen knopen, botmateriaal en een zakmes aan.

Ei, Spei

Het is al meermaals zo geweest dat een wandeling die in Oudenaarde zelf of in één van de deelgemeenten vertrekt, door een natuurgebied gaat dat „t Spei“ heet. Tot nu toe had ik, eerlijk gezegd, niet zo'n hoge pet op van dat gebied. Te meer omdat er vrij weinig inlichtingen over te vinden zijn. Op deze wandeling echter bleek het me dat het gebied

veel groter en veel gevarieerder is dan ik tot nu toe had vermoed. Het was snel duidelijk dat ik tot nu slechts een uithoekje van het gebied had bewandeld. Een mier denkt nu eenmaal dat een kiezel een berg moet zijn.

't Spei ligt net buiten het centrum van de stad, op het grondgebied van de deelgemeenten Oudenaarde, Bevere en Leupegem. In 1988 werd in het kader van de actie „Plant een bos“ een gemengd loofbos aangeplant van ruim 3 hectare groot. Om dat gedaan te krijgen werd beroep gedaan op verschillende plaatselijke scholen. Het was een actie die zo in het oog liep dat ze zelfs werd bekroond door de Koning Boudevijnstichting.

In 1997 werd een lokale werkgroep opgericht om het gebied verder te ontwikkelen en daarbij werd dan besloten om van 't Spei een zogenaamde natuureducatieve zone te maken. Waar geïnteresseerden dus nog wat konden van leren. In 1998 en 1999 werd een bomen- en struikenleerpad aangeplant met 38 verschillende boomsoorten en 24 verschillende struiksoorten. Om te weten welk gewas daar stond werd iedere keer een determinatiesleutel verschaft. Dat kwam erop neer dat men op basis van de bladkenmerken maar moest zien uit te maken waar men naar stond te kijken. In het gebied is bijzondere aandacht besteed aan de zogenaamde Kleine Landschapselementen (KLE). Dat heeft men gedaan door het aanplanten van gemengde knotbomenrijen, kaphagen, gemengde hagen en gemengde houtkanten. Hierbij werden uitsluitend streekeigen planten gebruikt. Nochtans is niet alles volgeplant. Er zijn ook open ruimtes die

Het is duidelijk te zien dat het bos in 't Spei nog jong is.

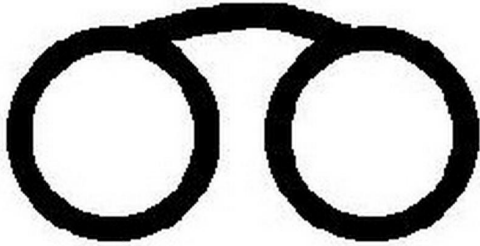
ontwikkeld worden tot grasland. Waarop weliswaar enkele ruigtes, struikengroepen en solitaire bomen voorkomen.

Je loopt er als wandelaar geen gevaar om door een spurtende mountainbiker overhoop gereden te worden want 't Spei is enkel toegankelijk voor wandelaars. Van zonsopgang tot zonsondergang. Je moet wel op de aangeduide paden blijven.

Er bestaan plannen om het gebied nog uit te breiden tot zowat 8 300 vierkante meter.

Een bril als het ware

Een voormalig socialistisch eerste minister, Achille Van Acker, bijgenaamd Assiel Sarbon want zijn Brugse mond stond niet naar die Franse klank, beweerde ooit dat hij zijn brillen

De „bril“ in het stadswapen van Oudenaarde

Hanske op zijn hoge standplaats

kocht bij „Het Hondje“. Wat nogal wat consternatie verwekte want niemand kende die zaak. Het bleek eigenlijk „Au p'tit chien“ te zijn. Wat stond voor „opticien“. Misschien was Achille beter in Oudenaarde te rade gegaan want daar staat in het stadswapen een... bril! Wanneer men echter zijn eigen bril opzet en navenant goed toekijkt, blijkt het evenwel geen bril te zijn. En nu gij!

Het heeft allemaal te maken met een stadslegende.

Volgens een zestiende-eeuws verhaal zou Keizer Karel dat op zijn geweten hebben. Voor zover de man al een geweten had. Er wordt verteld dat toen de keizer Oudenaarde bezocht, de stadswachter hem niet had zien aankomen. Die man is de apocriefe geschiedenis ingaan als Hanske de Krijger. De gewoonlijk wakkere wachter zou net toen in slaap zijn gesukkeld. Hij was naar de kermis geweest en had daar wat teveel van het koppige en zware Oudenaardse bier genoten. Zo stond de keizer daar voor de stadspoort zijn hart op te vreten. Eens binnen eiste hij dat Oudenaarde als straf

spottenderwijs voortaan een bril in het stadswapen moest voeren om het slechte zicht van de stadsbewoners te corrigeren.

Er zijn ontelbaar veel anekdotes met Keizer Karel als onderwerp en in de meeste gevallen zijn die „gebeurtenissen“ ontsproten aan de vruchtbare fantasie van een of ander. Ook in dit geval is dat zo. In werkelijkheid is het embleem in dit wapenschild geen bril maar een gotische letter A van Audenaerde. Zoals de naam van de stad eertijds werd geschreven. Hoe dan ook is men Hanske de Krijger daar in Oudenaarde niet vergeten. Helemaal boven op het wereldberoemde stadhuis staat zijn beeltenis de stad en de verre omtrek te over-schouwen. In tegenstelling met de legende staat hij er niet te slapen maar ziet hij er zeer alert en stralend uit. Maar dat laatste kan ook aan het verguldsel liggen.

Ingestort

Zolang je aan „onze“ kant van de Schelde blijft, ligt het landschap in en om Oudenaarde er plat als een pannenkoek bij. Je moet echter niet ver gaan eens je de rivier bent overgestoken om in de heuvels terecht te komen waar de Vlaamse Ardennen hun naam aan te danken hebben. Het eerste dorp dat je na de Scheldebrug tegenkomt is Leupegem. Het is één van de talrijke deelgemeenten van de stad Oudenaarde. Het noorden van het dorp gaat daarbij naadloos over in de stad zelf. In het zuiden ligt de vallei van de Maarkebeek. De loop van de Schelde werd in de vijftiger jaren van vorige eeuw rechtgetrokken. Hetgeen het aanzicht van het dorp grondig veranderde want het ligt daardoor niet meer onmiddellijk aan de rivier.

De Sint-Amanduskerk in Leupegem kan je niet missen. De toren ziet er nogal merkwaardig uit en het gebouw zelf is hoofdzakelijk helderwit. De kerk werd gebouwd in 1830, het jaar dat België onafhankelijk werd. Men was daarbij niet aan zijn proefstuk toe want het was

De Sint-Amanduskerk in Leupegem. Het gebouw links is waarschijnlijk het vroegere gemeentehuis.

toen reeds de vierde kerk die daar gebouwd werd. Het gebouw uit 1830 verving een laatgotische kerk uit de zestiende eeuw. De kerken die er voordien stonden werden herhaaldelijk vernield of geplunderd door al wie hier als gewapende ben-de ooit eens voorbij kwam. Tenslotte werd na veel moeilijkheden en in een ijtempo deze vierde kerk gebouwd. Die haast was geboden omdat men zo voortvarend geweest was de oude kerk reeds op voorhand te verkopen. Op 1 januari 1831 moest de nieuwe in dienst genomen worden. Helaas... Haast en spoed waren ook in dit geval niet goed want de hele zaak stortte in! Door de steunen onder de bogen die de zuilen verbonden te vroeg weg te nemen werden drie zuilen weggeduwd waardoor de muren boven de zuilen instortten.

Daarbij verloren vijf werklieden het leven en werden er vier zwaar gewond. Van de gewonden overleed er later nog een aan de gevolgen van het ongeval. In die deplorabele onafgewerkte toestand werd de kerk op 29 december 1830 desondanks toch ingewijd. The show must go on...

Instortingsgevaar

In de vroege Middeleeuwen ontwikkelde Leupegem zich samen met Volkegem en Edelare tot een onderdeel van het patronaat van de abdij van Enname. Zoals dat nu nog steeds het geval is, lag Volkegem boven op de heuvel, Leupegem beneden aan de oever van de Schelde en Edelare tussen de twee in op de flanken van de Edelareberg. De drie dorpen behoorden eertijds tot de Baronie van Pamele.

Edelare heb ik dit keer maar terloops bezocht. De kerk van dat dorp kreeg ik slechts van op een afstand te zien. Een andere aanblik die me, gelukkig, bespaard bleef was die van de infame kapel van Kerselare. Een betonnen hol dat volgens sommigen een kunstwerk is van onaardse schoonheid. De constructie ervan moet ook nogal onaards zijn want het dak moet nu gestut worden. Een conceptuele fout die maakt dat het geval dreigt in mekaar te klappen. Je kan als kunstenaar nu eenmaal geen rekening houden met de wetten van de fysica. Maar misschien waren ze daar in Kerselare wel jaloers op de ingestorte kerk van Leupegem.

Het scheelde dus één bocht in de weg of ik was weer tot mijn ongenoegen met dit „kunstwerk“ geconfronteerd geweest. Echter kwam ik zo op de kasseien van de Eikenberg terecht. Die kasseien zijn sinds 1995 beschermd als monument en Vlaanderens mooiste, de

Even van de Eikenberg weg heb je een mooi panorama

Ronde van Vlaanderen, wordt er keer op keer overheen gejaagd. De bestrating is een regelrechte verschrikking. Naar mijn idee moet er een nieuw verkeersbord worden uitgevonden dat mensen met een kunstgebit verbiedt om per fiets over die weg te rijden. Veel te gevaarlijk, want de vreselijke schokken en trillingen waaraan men zo onderworpen wordt, veroorzaken zonder twijfel verlies en inslikkingsgevaar van deze noodzakelijke prothese. De helling ligt tussen het dal van

de Maarkebeek en de Maarkeweg naar Kerselare. Een hoogteverschil van 67,73 meter met een gemiddeld stijgingspercentage van 5,8. Het steilste stuk hakt erin met een 10% stijging. Het traject van de wandeling maakte dat ik de helling slechts voor een deel moest volgen. Bergaf.

Onderweg naar Kerselare toe kwam ik voorbij aan verschillende kapelletjes die onderdeel waren van een „beeweg“, een weg die al biddend wordt afgelegd. Hier de zogenaamde „Lange Ommegang“ die in Kerselare begint. Er is namelijk ook nog een Kleine Ommegang die veel dichterbij de kapel van Kerselare ligt. De lange variant is gemarkeerd met arduinen kapelletjes. Het moeten er in totaal vijftien zijn. Wie er toe geneigd is kan de drie kilometer van de volledige ommegang wandelen. De afstand tussen twee kapelletjes is zo gekozen dat er één tientje van de rozenkrans kan gebeden worden terwijl men zich naar het volgende begeeft. Het moet dan wel zijn dat men daarvoor niet het slordige verbale steno gebruikt dat wij wel eens in onze katholieke lagere schooltijd hanteerden en dat de tijd voor het Wees Gegroet erg bekortte. Tenzij men er in dit geval flink de pas zou inzetten, natuurlijk. De contemplatieve waarde van het gebeuren zou daar evenwel flink onder lijden. Het moet tenslotte uit de lengte of uit de breedte komen.

Volk!

In Volkegem is de omvang van de kerk voor één keer in evenwicht met de grootte van het dorp zelf. Niet zelden staan er kolossale kerken in onooglijke dorpjes. Hier staat het roomaanse Sint Martinuskerkje harmonieus blank en mooi te wezen op zijn heuveltop. Die heuvel is uiteraard de Volkegemberg, bekend bij elke cyclotoerist. Het dorpsplein heeft een

De Sint-Martinuskerk in Volkegem. Toen ze nog in de steigers stond. De foto werd ter gelegenheid van de een vorige wandeling gemaakt.

wat bijzondere naam want er is daar sprake van het „De La Kethuleplein“. Dat blijkt de naam te zijn van de familie die in de 17^e eeuw eigenaar was van de heerlijkheid Volkegem.

Volkegem heeft ongeveer 900 inwoners. Het is een ruuraal gebied dat nog grotendeels van landbouw afhangt. Iedere keer dat ik er kom valt het me op hoe stil het er is. Het lijkt wel of er nooit wat beweegt. Een gegeven dat ik wel weet naar waarde te schatten.

Nochtans zou die rust wel eens schijn kunnen zijn die, ook hier, erg bedriegt. Ik kom er tenslotte enkel tijdens de weekends en dan is er toch al minder sprake van bedrijvigheid. Er gonst hier namelijk iets over een „ontginningsgebied“. Van leem, schat ik. Verder in de omgeving kon ik ook al borden zien en zwarte vlaggen die er op duiden dat er tegen die activiteit behoorlijk wat weerstand bestaat. Verder is er bij het Volkegebos

blijkbaar ook al zo'n ontginningsgebied geweest waarop nu een bos is geplant. Duidelijk gaat het hier om een zeer recente aanplant want de boompjes zijn nog zeer iel. Men zegt dat er daar een „stadsbos“ ontwikkeld wordt. Iets wat ik niet

goed kan plaatsen want je kan Volkegem zelfs met veel slechte wil nog geen stad noemen. Wel worden er voor de aanplant streekeigen boom- en struikensoorten gebruikt. Voor een deel wordt er ook gerekend op spontane bosontwikkeling.

In 2000 werden de 8,8 hectare van de voormalige ontginningsgrond door de stad Oudenaarde aangekocht. Waarop men in 2002 met het bebossen is begonnen. Een deel is geboortebos. Voor elk nieuwgeboren burgertje wordt een boompje geplant. Een aardig initiatief dat men ook elders wel vindt. Het aanplanten van een geboorteboom staat immers symbool voor de wens dat elk kind moet kunnen opgroeien in een groene en gezonde omgeving.

Een sip kijkende wachter bij het (vermoedelijke) huis van Hans Claus.

Eén van de granieten gedichten. In dit beeld helaas niet leesbaar.

Een dichter in de gevangenis

Nadat ik van de Eikenberg was afgedaald, getrakteerd werd op een schitterend panorama en via een zeer onduidelijk pad weer in de bewoonde wereld was terechtgekomen, botste ik op rijtje zwarte, gepolijste, hardstenen platen. Waar gedichten in geëtst stonden. Van ene Hans Claus. Voor mij tot nu toe onbekend.

Het moet wel zijn dat de man zeer voorzichtig omspringt met het rondstrooien van persoonlijke gegevens want ik vond niets dat enigszins op een biografietje geleek. Bij nader inzien is dat wel te begrijpen want in het dagelijks leven is dit Hanske... directeur van de gevangenis in Oudenaarde! Hallo? Zoals gezegd zijn er verder bijzonder weinig biografische gegevens van de man te vinden. Hoewel je zou verwachten dat hij als dichter, schilder en beeldhouwer toch wel wat publieke belangstelling zou zoeken. Wie zich op het smalle en stenige pad van de kunstuitingen begeeft, is er doorgaans niet op uit zijn licht onder de korenmaat te plaatsen. En toch...

Hans Claus is alleszins een merkwaardig man. Niet enkel door zijn kunst maar ook door het feit dat hij, als gevangenisdirecteur, gekant is tegen... gevangenis-sen! Jawel. Zo zout hebben we het zelden gegeten, toch? Is dat niet het afzagen van de professionele tak waarop men plaats heeft genomen? Niet dat hij er op uit zou zijn om mensen die soms ver buiten de lijntjes van de wetten hebben gekleurd zomaar weer op de maatschappij los te laten. Nee, hij heeft een plan, een visie. Hij pleit voor de bouw van detentiehuizen ter vervanging van wat hij de „onpersoonlijke“ en „onbetaalbare“ gevangenis-sen noemt. Claus wil gedetineerden in de maatschappij activeren, bijvoorbeeld door ze als fietsenmakers of groenarbeiders te laten werken.

Ik citeer even letterlijk een persbericht:

„900 huizen Claus neemt geen blad voor de mond en zegt dat het gevangeniswezen zich in een staat van bijna permanente crisis bevindt. En om uit die permanente crisis te geraken, stelt hij vandaag een revolutionair project voor, gegoten in het boek Huizen, naar

een duurzame penitentiare aanpak. Ook Jos Van der Velpen, voorzitter van de Liga voor Mensenrechten, schreef mee aan het voorstel tot vernieuwde detentie. Een boek dat er komt na twee jaar brainstormen met wetenschappers, studenten, politici, architecten en gedetineerden. Het boek biedt concrete financiële berekeningen, maquettes, juridische voorstellen, een personeelsplan en infrastructurele antwoorden.“

De top van het Gevangeniswezen hult zich voorlopig in een ijzig stilzwijgen waar het de ambitieuze voorstellen van Claus en Van der Velpen betreft. Gemurmel uit de rand van die kringen heeft het over onbetaalbaar en maatschappelijk niet te verantwoorden. Voer voor discussie.

Een fontein met geschiedenis

Oorspronkelijk hield de leeuw van de fontein aan het Gentiel Antheunisplein een blazoensvast waarop een „W“ stond. Dat verwees naar Willem I, koning der Nederlanden, die hier

De Leeuwenfontein

ook een filiaal had gevestigd. Maar hij had geen oren naar de wensen en verzuchtingen van de bevolking. **Willem wilde niet wijzer worden en men wilde Willem weg.** Toen dat gebeurd was, werd het blazoen van de leeuw aangepast. De „W“ verdween en het jaartal 1831 kwam in de plaats alsmede de naamletter van Oudenaarde. De fontein werd zo het symbool van de Belgische onafhankelijkheid.

De Leeuwenfontein werd in 1830 geplaatst om een 18^e-eeuwse fontein te vervangen. Het is een constructie die ontworpen werd door de gebroeders Parmentier uit Gent. Een

hardstenen blok dat gedecoreerd is met arduinen dolfinjnkoppen en een smeedijzeren spuit. Ondanks alles is de leeuw nog steeds Hollands en niet Vlaams.

De Leeuwenfontein had tot 1972 een vaste plaats op het Jezuïetenplein. In de jaren '90 van vorige eeuw werd de fontein grondig gerestaureerd en verplaatst dankzij de serviceclub Lions Oudenaarde (noblesse oblige en soort zoekt soort), in samenwerking met het stadsbestuur. Uiteindelijk staat hij nu op een boogschuit van de vroegere locatie.

In het park

Oudenaarde was ooit een versterkte stad. Zoals dat met vele steden overigens het geval was. Oudenaarde werd dus omringd door water en vesten. De versterkingen werden al gebouwd onder het Spaanse bewind. Later werden ze nog uitgebreid door de welbekende architect van Lodewijk XIV, de heer Vauban. Toen het militaire nut van de versterkingen wegviel, werden de vesten afgebroken. Op bevel van Jozef II werden al de stadsversterkingen te koop gesteld. Samen met de omliggende landbouwgronden werden hier in Oudenaarde de terreinen in 1792 opgekocht door Guillaume Liedts, schepen (wethouder) van Oudenaarde. Zo verwierf de familie Liedts daar een aardig lapje grond waar iets leuks kon mee gedaan worden. Ze legden op het domein aan de Eindries tuinen aan naar Engels model. Later kwam dat alles in handen van Charles Auguste Liedts. Dat was een man van kaliber. Hij was een Belgisch liberaal politicus. En verder minstens een duizendpoot. Hij was doctor in de rechten en advocaat in Oudenaarde, procureur des Konings in Oudenaarde en Gent en voorzitter van de rechtbank in Antwerpen. Verder was hij voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordigers en gouverneur van twee provincies en hij bekleedde tot tweemaal toe een ministerfunctie. Hij onderhandelde succesvol handelsverdragen met Nederland en Frankrijk. Als minister van financiën ontpopte hij zich tot een verdediger van de Société Générale de Belgique. Na 1850 nam Liedts meer afstand van de politiek en werd hij beheerder in talrijke bedrijven. Van 1861 tot 1877 was hij gouverneur van de Société Générale de Belgique. Waarbij hij gesteund werd door koning Leopold I. Het behaagde de koning even later om Charles Auguste tot baron te verheffen.

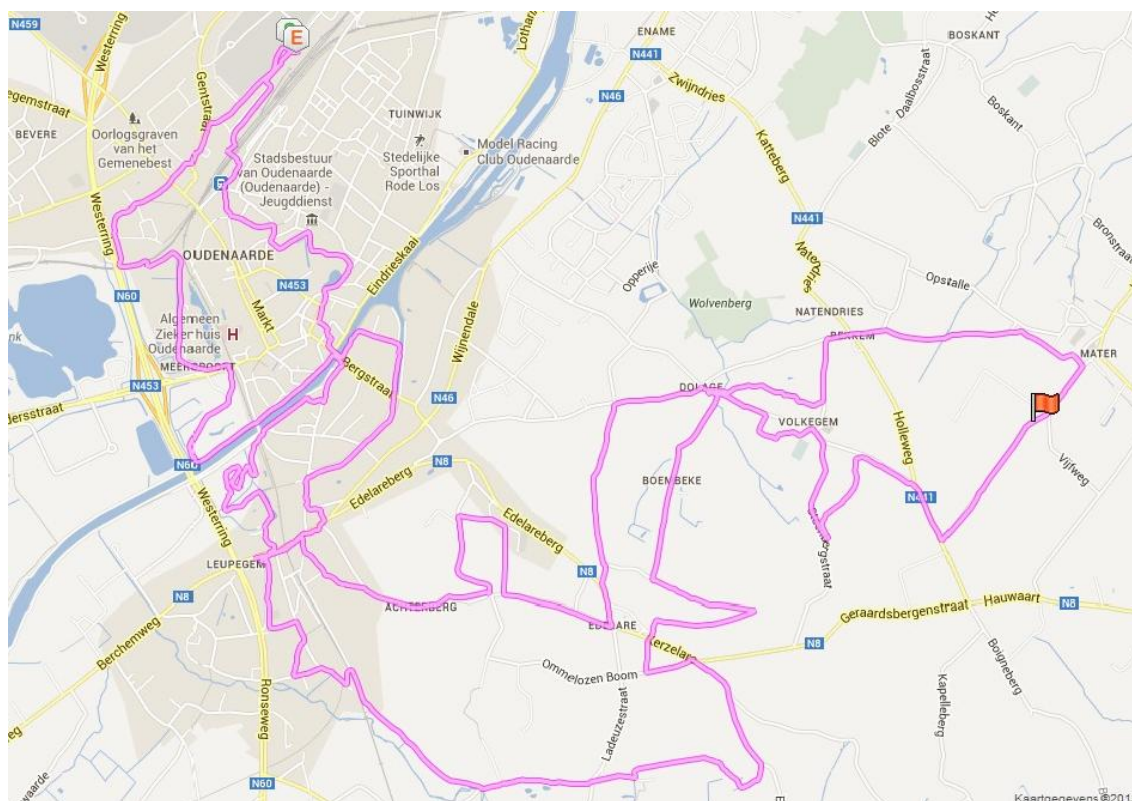

Het Liedtskasteel en het park. Toen de fontein spoot (dat deed hij bij deze wandeling niet)

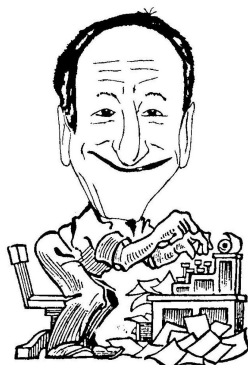
Het Liedtskasteel staat, logischerwijze, in het Liedtspark. Voorheen werd er ook wel naar verwezen als het kasteel van de Eindries. Het was in de tweede helft van de 19^e eeuw het zomerverblijf van de familie

Liedts. Charles was een uitgesproken anglofiel en, baron zijnde, koos hij als devies „All for Duty“. Deze familieleuze prijkt nog altijd op de cartouches van het huidige kasteel. Gezien 's mans lucratieve activiteiten krijgt deze leuze een enigszins sarcastisch tintje.

De zoon van Charles, Amedée (die leefde van 1839 tot 1907), verbouwde in 1883 het oorspronkelijke pand in een eclectische bouwstijl met neorenaissance elementen. Hij liet zijn initialen in de vensterramen aanbrengen. Amedée baron Liedts bleef kinderloos en hij verloor op jonge leeftijd zijn enige zuster en zijn vrouw zodat er over de erfenis anderszins moest beslist worden. In 1907 schonk hij bij testament het kasteel en het bijbehorende park van 6 hectare aan de stad. De voorwaarde was dat het onverdeeld moest blijven en dat het een publieke bestemming kreeg. De schenking omvatte verder ook een kunstcollectie, een bijzonder grote bibliotheek en een collectie munten en penningen. De meer dan 4000 zeer waardevolle boekbanden die over uiteenlopende onderwerpen gaan, de munten en de penningen worden bewaard in het Oudenaardse stadsarchief. In het legaat staat eveneens uitdrukkelijk dat de begrenzing van het „Park Liedts“ nooit mag gewijzigd worden en dat ook de volkstuintjes naast het park er altijd moeten blijven. Die zijn er inderdaad nog steeds, zoals ik zelf ook nu kon vaststellen. Een merel zong er zijn Liedts...

Waar ik zoal gelopen heb

© 2013
Michel Christiaens